

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розкрито суть поняття «організація методичної роботи». Наведено результати порівняльного аналізу зарубіжної та вітчизняної літератури з питань організації методичної роботи в закладах загальної середньої освіти. Виявлено суттєві відмінності в розвитку означеного процесу в західних і вітчизняних дослідженнях.

Ключові слова: методична робота, організація методичної роботи, педагогічна культура, керівництво методичною роботою.

В статті раскрыта суть понятия «организация методической работы». Приведены результаты сравнительного анализа зарубежной и отечественной литературы по вопросам организации методической работы в учреждениях общего среднего образования. Выявлены существенные различия в развитии этого процесса в западных и отечественных исследованиях.

Ключевые слова: методическая работа, организация методической работы, педагогическая культура, руководство методической работой.

The article deals with the essence of the concept of organization methodological work. It has been presented results of the comparative analysis of foreign and domestic literature on the organization of methodological work in institutions of general secondary education. Significant differences were found in the process development of organization methodological work in foreign and domestic researches.

The problem of organization of any work in scientific literature is examined as one of functions of management and process of adjusting, organization, coercion something in the system.

It is accented, that the special value is acquired by labors of scientists, development pedagogical models of teacher training is presented to pedagogical labor taking into account, modern requirements. In such researches, the special attention is paid to the problem of increase of the level of teacher's professional activity («Organization of management and pedagogical psychology»).

The ledeary in this industry is held by the Dutch scientists that did a substantial contribution to development. From substantial aspects, that is distinguished by foreign scientists, there is a factor of centralization on personality. Regarding leading direction in relation to development of his potential. Unique methodology «Development of creative potential of personality» («Person – Centre approach» – «PCA») was created in the USA. The centered going near personality is a main link in this model, and role plays perform the basic duty of introduction of the marked methodology.

Key words: methodical work, organization of methodical work, pedagogical culture, management of methodical work.

Постановка проблеми. У реформуванні національної освіти в Україні важливого значення набуває організація методичної роботи в закладах загальної середньої освіти, головною метою якої є допомога педагогам у розвитку професійної компетентності, вдосконалення і підвищення педагогічної майстерності та активізація їх творчого потенціалу.

Аналіз наукових досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і до яких звертається автор, засвідчує, що проблему організації методичної роботи у школі розглядала значна кількість науковців (Ю. Бабанський, Н. Волкова, В. Кудзоева, Т. Рабченко та ін.). Зазначимо, що має місце досить неординарний підхід до визначення самої суті цього поняття. Одні автори розглядають його як форму організації підвищення професійності вчителів (Ю. Бабанський, Н. Волкова, В. Кудзоева, Т. Рабченко та ін.), умову розвитку педагогічної творчості педагогів (Т. Берсенєва, Л. Білієнко, Н. Дудниченко, В. Загвязинський, С. Максимюк, Є. Повар), допомогу у формуванні наукової організації навчального процесу (Г. Азаріашвілі, В. Головінов і В. Головінова, І. Жерносек, В. Зотова, О. Остапчук), засвоєння досягнень науки і передового досвіду (Г. Гребенюк, О. Деменцев, І. Жерносек, Ф. Касабаєва, К. Кіндрат, Ф. Красовський, Р. Кулдаветов, В. Лозовецька, М. Нікандров, Є. Петрова та ін.); інші – як організацію підвищення кваліфікації та атестації педагогічних працівників (Т. Абдулаєв, О. Автомонова, В. Бондар, Х. Золотар, С. Мануйленко, О. Овдієнко).

Мета статті – охарактеризувати зарубіжний та вітчизняний досвід із проблеми організації методичної роботи, а також здійснити порівняльний аналіз і виявити переваги означеного напрямку.

Виклад основного матеріалу. Поняття «організація» (від франц. *organisation*, лат. *organizo* – *загоджений вид*) трактується по-різному, тому виникає необхідність розглянути його семантичне значення. У Словнику іншомовних слів термін «організація» подається таким чином: 1) будова, структура чогось; 2) одна із функцій управління в суспільстві; 3) група осіб, що становить колектив, єдине ціле (державна установа, партійна, кооперативна організація); 4) налагодження, впорядкування, приведення чогось у систему (наприклад, організація праці); 5) об'єднання, союз, засновані для досягнення спільної мети [4]. Лінгвістичне значення терміна «організація роботи» в словниках розглядається в кількох варіантах: 1) елемент структури роботи; 2) вид діяльності; 3) ступінь внутрішньої впорядкованості, погодженості, узгодження частин цілого.

Значимо, що проблема організації будь-якої роботи в науковій літературі розглядається як одна із *функцій управління і процес налагодження, впорядкування, приведення чогось у систему*. Процесуальний підхід до пояснення організації роботи заклав французький учений А. Файоль, згідно з яким *організація* розглядається як процес, серія безперервних взаємопов'язаних дій, що забезпечують успіх функціонування закладу. Сукупність таких дій, які називаються організаційними функціями та самі собою теж є окремими процесами, і є головною сутністю процесу організації. За словами А. Файоля: «Організація – одна із функцій управління, що визначається у плануванні, керуванні, контролі, розпорядженні, координації тощо» [5].

Аналіз проблем організації методичної роботи в закладах освіти доводить, що дослідження здійснюється в різних *напрямах*. До них можна віднести ті, які спрямовані на впровадження: а) державних стандартів освіти для різних її рівнів (дошкільна, загальна середня, професійно-технічна, вища та післядипломна); б) нових інформаційних технологій в освітній процес; в) сучасних методів і засобів інформаційно-телекомунікаційного забезпечення та їх функціонування; г) передового педагогічного досвіду; г) наукових досліджень із розвитку педагогічної майстерності тощо. Організація методичної роботи у визначених напрямках має низку *суттєвих характеристик*: а) результативність перетворення загальних вимог, визначених у стандартах освіти, в ефективну педагогічну діяльність; б) залежність методичної роботи від матеріально-технічної, бібліотечно-інформаційної забезпеченості закладів освіти; в) розподіл службових обов'язків із питань організації методичної роботи.

Щодо зарубіжних досліджень проблеми організації методичної роботи, то цей напрям у діяльності закладу загальної середньої освіти вивчається в межах *педагогічного менеджменту* [7–9]. У вітчизняних дослідженнях найбільш поширеною в соціалістичний період була проблема організації методичної роботи, яка розглядалася через об'єднання педагогів із метою засвоєння методики вчителів-новаторів [1; 3]. Сьогодні у зв'язку зі зміною парадигми соціально-економічного розвитку відбувається «зсув» організації методичної роботи у сферу об'єднання педагогічного колективу задля розвитку творчого потенціалу особистості педагога. Отже, організація методичної роботи в закладах освіти становить *самостійну організацію, спрямованість якої визначається формуванням та розвитком педагогічної культури*.

Проаналізувавши зарубіжний та вітчизняний досвід із проблеми організації методичної роботи в закладах освіти, проведемо його порівняльний аналіз за кордоном та в Україні, виокремивши основні особливості для виявлення переваг в її організації.

Дослідження означеної проблеми в зарубіжній літературі засвідчило, що в її представленні існує значна різноманітність. Це насамперед стосується вирішення таких проблем: а) здійснення заходів, що пов'язані із розробкою *місії методичної допомоги викладачам* (самостійної системи, що має основні цілі, завдання та цінності); б) *вивчення технологій методики навчання* (врахування найбільш важливих психологічних чинників, що сприяють успішному навчанню дітей (розробка моделей та етапів їх впровадження)). Сюди ж відносяться проблеми, які стосуються визначення умов щодо: а) забезпечення стратегічного управління методичною роботою в освітніх організаціях;

б) урахування особливостей соціального запиту на спрямованість педагогічної діяльності; в) упровадження новацій в освітній процес.

Особливого значення набувають праці вчених, в яких представлено розробки психолого-педагогічних моделей підготовленості вчителя до педагогічної праці з урахуванням нових, сучасних вимог. У таких дослідженнях особлива увага приділяється проблемі підвищення рівня професійної діяльності педагога (*«Організація управління і педагогічна психологія»*). Першість у цій галузі тримають голландські вчені, які зробили суттєвий внесок у розвиток організації [9]. Значимо, що її діяльність та результати широко представлені в періодичних виданнях. Лише видавництво «Sage Publications» випускає 23 журнали з напрямку «Управління й організаційні науки», серед яких варто виокремити такі: «Управлінське навчання» («Management Learning»), «Групи й організаційний менеджмент» («Group and Organization Management»), «Групи й організаційні студії» («Group and Organizational Studies»), «Журнал організаційної поведінки» («Journal of Organizational Behavior») тощо.

Аналіз джерел засвідчив, що і в зарубіжній, і у вітчизняній науці існують *термінологічні та теоретичні відмінності* у проблемі розвитку методичного забезпечення викладачів [3]. У Західній Європі і США існує напрям, який реалізує роботу з *управління та впорядкування післядипломної освіти викладачів*. У літературі представлено значне різноманіття термінів для позначення методичної роботи з викладачами, зокрема у США – це «організаційна психологія і педагогіка» («Organizational Psychology and Pedagogical»). Окрім того, для відображення означеного напрямку використовуються й інші терміни: а) «психологія професії» («Occupational Psychology»), вживаний у Великобританії; б) «психологічне здоров'я вчителя» («Occupational Health Psychology teacher») – Голландія та Фінляндія; в) «методика викладання дисциплін» («Methods of Production Discipline») – Італія, Франція, Німеччина [5; 6; 8].

Незважаючи на розмаїття термінів щодо підвищення педагогічної культури вчителів, методична робота вважається важливою складовою діяльності навчальних закладів США та Європи. В її організації обов'язково використовуються *локальні документи* навчального закладу з урахуванням потреб викладача, на основі яких будується методична робота [10].

Розгляд питання про зміст сучасної методичної роботи в закладах загальної середньої освіти, що здійснюється зарубіжними вченими, дає нам можливість визначити новий теоретичний підхід до введення змін в освітню діяльність учителя. Ці зміни тісно пов'язані з дослідженням психологічних особливостей стилів управління навчанням і формуванням педагогічної команди, яка володіє прийомами та технологіями спільного вирішення проблем. Розглянемо це більш детально.

Одним із суттєвих аспектів, який виокремлюється зарубіжними вченими, є *фактор централізації на особистість*. Зважаючи на це, провідним напрямом стає дослідження особистості педагога щодо розвитку його потенціалу. Групою науковців у США була створена унікальна методика, що має назву «Розвиток творчого потенціалу особистості» («Person-centre approach») – «РСА»). Центрований підхід до особистості є головною ланкою в цій моделі, а рольові ігри виконують основну функцію впровадження означеної методики.

Д. Лепо в роботі «Організаційна поведінка і процеси прийняття рішень» («Organizational Behavior and Human Decision Processes») [7] розкриває організацію проведення ігрових заходів у формуванні нових ролевих позицій, що відзначаються гнучкістю використання різних стилів керівництва на основі принципів методики «РСА». Завдяки цьому методу створюється своєрідна «РСА-єдність» у навчальній ситуації. Автор стверджує, що викладач, пройшовши навчання за цією методикою, відчуває свою суверенність, необхідність і можливість вибирати оптимальні рішення у навчальному процесі, зберігаючи визначеність та самодостатність. Результат упровадження РСА, за Д. Лепо, простежується у відкритті нових резервів творчого мислення та оптимізму. Особистість, яка пройшла цей тренінг, відчуває, з одного боку, впевненість, а з іншого – продуктивну залежність у взаємодії з іншими учасниками. Методику «РСА» викладачі вивчають на тематичних семінарах. Вона розвиває вміння робити усвідомлений вибір продуктивного взаємозв'язку між співробітниками (керівник, викладач, бібліотекар, лаборант та інші), що сприяє найвищій продуктивності і задоволеності своєю діяльністю [7].

Про підвищення професійного рівня педагогів США повідомляє Е. Медоус. Головний критерій їх професійності визначається у вмінні вчителя виконувати роль *організатора освітнього процесу*. Науковець є автором програми «Управлінське навчання» («Management Learning»), зміст якої спрямований на підготовку вчителів-керівників. Програма складається із семи тематичних сесій, кожна з яких розрахована на дев'ять днів, що в загальному охоплює два роки. За цей період учителі і керівники закладу освіти оволодівають усіма нюансами побудови оптимальних ділових стосунків в освітньому процесі та методиками управління процесом навчання. Оскільки будь-яка діяльність реалізується через *ставлення*, запропонована програма головною метою визначає формування у вчителів ділового стилю спілкування та продуктивної взаємодії. Е. Медоус стверджує, що її впровадження в освітні заклади сприяє досягненню найкращих результатів у діяльності педагогів.

Щодо історії розвитку організації методичної роботи, то в зарубіжній літературі ця проблема почала привертати до себе увагу дослідників ще з початку ХХ століття, а перші напрацювання були зроблені психологами. Її основоположником визнано американського психолога Г. Мюнстерберга, який узагальнив та систематизував психологічні проблеми праці, визначив проблему людських стосунків та їх вплив на продуктивну діяльність. У 1913 році світ побачила книга дослідника, яка мала назву «Психологія та промислова ефективність», де психологія праці розглядалася як окрема галузь психології. Зазначимо, що психологія праці вчителя фактично почала розвиватися разом із науковим менеджментом, оскільки книга Ф. Тейлора «Принципи наукового менеджменту» була опублікована у 1911 році та побудована на організації діяльності «перспективного педагога». У цій роботі автор висуває ідею щодо необхідності дослідження «організаційної поведінки» як умов професійного зростання педагога.

Висновки. Таким чином, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що у процесі проведення *порівняльного аналізу сучасного зарубіжного і вітчизняного досвіду* організації методичної роботи ми змогли виокремити низку спільних та відмінних характеристик. До *спільних характеристик* організації методичної роботи слід віднести:

- наявність спільних локальних документів (є видними у складанні планів та тематичних занять);
- визначення значущості методичної роботи у формуванні особистісного потенціалу викладача як джерела організації і проведення навчання учнів, студентів тощо;

- використання інтерактивних технік підвищення педагогічної майстерності.

Нами виявлено також низку відмінностей, які простежуються в розвитку означеного напряму у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях:

- *по-перше*, йдеться про відмінність історичних етапів розвитку. Якщо на Заході цей напрям педагогіки тісно пов'язаний із психологією, то у вітчизняній науці психологічні дослідження були здійснені набагато пізніше;

- *по-друге*, різне структурне оформлення організації методичної роботи в закладах освіти. Наприклад, у європейських державах цей вид роботи пов'язаний із психологічними аспектами виконання вчителями своїх обов'язків, функціонуванням та розвитком творчого потенціалу особистості педагога. Натомість в Україні представлено лише дві складові цього процесу – психологія педагогічного такту вчителя та психологічні теорії навчання;

- *по-третє*, проблема організації будь-якої роботи в науковій літературі розглядається не лише як одна із функцій управління, а і як процес налагодження, впорядкування, приведення чогось у систему.

Подальші наукові дослідження в даному напрямі плануємо спрямувати на виявлення мотивації активної участі педагогів у методичній роботі як в Україні, так і за кордоном.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абдулаев Т. Р. Система работы районных методкабинетов в изучении, обобщении и распространении передового опыта : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. пед. наук / Т. Р. Абдулаев. – Тбилиси, 1985.
2. Коломінський Н. Л. Директор школи як менеджер освіти (індивідні та особистісні властивості) / Н. Л. Коломінський. – К., 2000. – 108 с.
3. Майданенко С. В. Організація методичної роботи в педагогічному училищі в умовах реалізації ступеневої професійної освіти вчителя : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / С. В. Майданенко. – Кривий ріг, 2007. – 210 с.
4. Словник іншомовних слів / за ред. члена-кореспондента АН УРСР О. С. Мельничука. – К. : вид-во Академії наук Української РСР, 1974.
5. Fayol H. General and industrial management / H. Fayol. – London : Pitman, 1949.
6. Frandrs A. Management and unions / A. Frandrs. – London : Faber and Faber, 1970.
7. Lepo D. Organizational Behavior and Human Decision Processes: the new agenda / D. Lepo. – London and New York : Routledge, 1999.
8. Medous E. Management Learning / E. Medous. – McGraw, 2001.
9. Preddy M. Education Management: Strategy, Quality and Resources / M. Preddy, R. Glatter, R. Levacic. – London : Open University Press, 1997.
10. Prosser J. School culture / J. Prosser. – London : Paul Chaptan Publishing. – 1999.
11. Taylor F. The principles of Scientific Management / F. Taylor. – N.Y., 1911.

Дата надходження до редакції: 10.09.2019 р.